

Biodiversiteit in jouw gemeente: Technische fiche de levende muur

Algemeen

Oude muren en gebouwen zijn vaak fraai en kleurrijk begroeid met diverse planten. Muurplanten fleuren onze steden op en kunnen echte natuurpareltjes in onze tuinen vormen (1).

Oude muren bieden kansen aan muurplanten en allerlei kleine dieren zoals hagedissen, insecten, enz... Begroeide muren hebben dan ook een hoge natuurwaarde en een educatieve waarde voor onze kinderen ... en voor onszelf, zeker in een stedelijk milieu waar groen vaak heel schaars is.

Muren vormen zo een speciaal milieu dat ze heel wat typische planten herbergen, die zeldzaam zijn geworden. Naast varens en bloemplanten kunnen ook mossen en korstmossen een stekje op een muur vinden. Het proces waarbij een muur verweert en geschikt wordt voor kolonisatie met planten duurt vele tientallen jaren. Wees dus zuinig op begroeide muren, ze komen niet zomaar terug als "onkruid" !

Soorten planten:

Naast de echte muurplanten zoals muurleeuwenbek (2), muurvaren, steenbreekvaren (3), enzovoort, zijn er nog tal van andere planten die eveneens op muren kunnen groeien maar geen echte muurplanten zijn (paardebloem, grassen,...)(4).

Op het web (www.natuurpunt.be/biodiversiteit) is een volledig overzicht van alle echte muurplanten te vinden. Deskundige vrijwilligers van de Natuurpunt plantenwerkgroepen zijn ook steeds bereid om hun kennis ter beschikking te stellen voor het determineren van muurvegetaties en het geven van advies over de natuurwaarde van muren.

Muurtype:

Er zijn verschillende types muren. Naargelang oriëntatie, helling en vochtgehalte kunnen verschillende soorten planten voorkomen. Over het algemeen zijn licht achterover hellende muren en keermuren het meest geschikt voor muurvegetaties. Perfect verticale muren zijn vaak te droog en sterk achterover hellende muren zijn eveneens iets minder gunstig voor de meeste echte muurplanten, maar zijn dan weer wel goed voor minder specifieke muurplanten.

Verschillende soorten muren

Keermuren, waarachter zich grond bevindt (bijvoorbeeld langs een oprit, een dijk, een duiker of sluis) zijn meestal vochtiger en bieden daardoor een geschikter milieu voor muurvegetaties dan vrijstaande muren.

Vrijstaande muren, bijvoorbeeld als omheining van een tuin zijn droger, maar kunnen, als ze eenmaal zijn verweerd, toch een interessante muurflora bevatten.

Kademuren (5) zijn vergelijkbaar met keermuren. Door een achterliggend grondpakket en met de voet in het water zijn zij voldoende vochtig om een rijke muurflora te herbergen. Zelfs moeras- en waterplanten kunnen op de

waterlijn een stekje vinden. Daarbij komt dat hemelwater van de straat ook over de muur naar beneden kan stromen. Hiermee kan humus en water aangevoerd worden die voor de muurplanten heel belangrijk zijn.

Muren van oude gebouwen zijn vaak gemetseld met kalkrijke specie en verweerd, zodat muurplanten beter een plek kunnen veroveren. Muren van gebouwen zijn echter over het algemeen te droog.

Hoe bescherm je muurplanten?

Om muurplanten te behouden kan je best:

- De muren zoveel mogelijk ongemoeid laten
- Geen behandeling met zandstralen of hogedrukspuiten toepassen
- Geen bestrijdingsmiddelen (herbiciden, fungiciden, bleekwater, mosbestrijdingsmiddelen,...) gebruiken
- Geen waterafstotende lagen aanbrengen
- Kiezen voor oneffen ipv. gladde stenen
- Voegen met kalkmortel ipv. moderne cement
- Bomen en struiken in de omgeving van de muur behouden indien er schaduwminnende muurplanten groeien zoals sommige varens

Kleinschalig onderhoud:

Om verval van begroeide muren te voorkomen is het aangewezen de muur regelmatig kleinschalig te onderhouden. De fijne worteltjes van echte muurplanten beschadigen de muur niet. De grotere, houtige wortels van bomen en struiken kunnen muren wel beschadigen (6). Tijdig optreden en jaarlijks de houtige gewassen verwijderen is de boodschap.

Ook vocht insijpeling van lekkende dakgoten dient voorkomen te worden. Insijpelend water is een serieuze bedreiging voor muren.

Bij herstellingswerken zoals het vernieuwen van voegen kan er rond een deel van de muurvegetaties gewerkt worden en gefaseerd gerenoveerd worden. Op die manier kunnen op zijn minst delen van de muurvegetatie behouden blijven.

Door toepassen van oude metseltechnieken zal het nieuwe voegwerk sneller geschikt zijn voor muurvegetaties in vergelijking met het gebruik van klasieke cement.

Restaureren van muren:

Bijzondere soorten handhaven:

Wanneer behoud van de muur niet mogelijk is, kunnen muurdelen met bijzondere of wettelijk beschermde planten (vb. schubvaren), bewaard worden en later terug ingemetseld worden in de nieuwe muur.

Deze methode vormt een laatste redmiddel voor het behoud van bijzondere soorten.

Hoe ga je te werk?

- Overleg met een deskundige, vooraf en tijdens het werk. Indien je zelf niet goed op de hoogte bent van de verschillende soorten planten, kan steeds een vrijwilliger van de lokale plantenwerkgroep adviseren;
- Probeer een zo groot mogelijk stuk muur in één geheel uit de muur te halen, in het slechtste geval kunnen individuele planten uitgenomen worden (fig 1-2);
- Gebruik stalen spanbanden om het geheel bijeen te houden zodat het (vaak) verweerde stuk muur niet uit elkaar valt;
- Bewaar het stuk muur in depot, dit moet een vorstvrije, schaduwrijke en vochtig locatie zijn;

- rijke en vochtig locatie zijn;
- Plaats een stuk muur zo snel mogelijk weer terug in de nieuwe of geres- taureerde muur;
 - Zorg dat de plaats van in metselen zo veel mogelijk gelijkaardig is aan de originele positie, zodat de planten dezelfde lichtinval en vochttoevoer krijgen,
 - Geef vocht opnieuw een kans in de nieuwe muur;
 - Metsel nieuw muurwerk met ruwe en/of diepe voegen, dit versnelt re- koloniaties;
 - Probeer in de buurt van de wortels zo mogelijk grond, potgrond of res- tanten van de oude kalkspecie aan te brengen;
 - Zorg dat de wortels niet uitdrogen;
 - Kies de beste werkperiode: de kans op slagen is het grootst tussen 1 november en 1 april.

Oude mortelsamenstellingen en bouwen van nieuwe muren:

Door gebruik te maken van oude mortelsamenstellingen bouw je muren die vlugger interessant zijn voor de ontwikkeling van muurvegetaties. Mooi be- groeide muren zijn echte natuurpareltjes in je tuin! Je kan oude afbraakstenen ook gewoon stapelen, of met kalk en zand metselen. Op die manier bouw je een ideale plantenmuur. Vooral keermuren bouwen met deze oude techniek levert snel mooie resultaten.

Als mortelsamenstelling kan je volgend recept gebruiken:

- 2 eenheden zavel
- 1 eenheid rijnzand
- 1 eenheid gebluste kalk
- water bijvoegen tot je een elastische massa krijgt

Of je kan bij de lokale heemkundige kring informeren naar lokale variaties op deze samenstelling.

Meer info: www.natuurpunt.be/biodiversiteit
met verwijzing naar diverse websites

V.U. Willy Ibens - Coxiestraat 11 - 2800 Mechelen
foto's: Walter Van Spaendonk, Tim Polfliet, archief Natuurpunt,
Erik Molenaar, Marcel Bex, Frédéric Van Lierop

**Met steun van de
Vlaamse overheid**